

РЕЦЕНЗИЯ

за академичните дейности и научните трудове
на гл. ас. д-р **Кристиян Русев Енчев**,
представени за участие в конкурс за заемане на академична длъжност „доцент”
в професионално направление **2.3. Философия**
по научната специалност **Философия**
за нуждите на **ИИОЗ - БАН**
от проф. д-р Валентин Канавров

Настоящата рецензия е изготвена въз основа на документи, постъпили по конкурс, обявен от ИИОЗ при БАН в ДВ, бр. 3 от 10.01.2014 г. Представените документи съответстват на изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и правилниците на БАН и ИИОЗ. Процедурата по конкурса е изцяло и коректно спазена. На първото заседание на научното жури изразих съгласие и бях избран за рецензент по конкурса.

Гл. ас. д-р Кристиян Енчев е **единствен кандидат** в конкурса.

За участие в конкурса д-р Енчев представя списък на публикации, съдържащ **14 заглавия**, в т.ч. **2 отпечатани монографии** (2009 и 2010) и **12 статии**. Публикациите са на български език и английски език. Всички заглавия са строго по научната специалност на конкурса. Те не повтарят публикациите по защитата на докторската дисертация. Бил съм рецензент на доктората на Енчев и след сравняване на двата списъка с авторски публикации твърдя горното. Общият списък на публикациите на кандидата, виден от справката в неговата професионална автобиография, е значително по-обширен от посочените 14 заглавия. За рецензиране в доцентския конкурс Енчев представя монографията *От интенционалност към интензионалност. Логическият път на виртуалисткия трансцендентализъм*, Изд. ИФИ-БАН 2009, София, 168 с.

Академичното CV на д-р Енчев включва: завършена специалност *Философия* в СУ през 1998 г. с ОКС „магистър” (темата на дипломната работа е *Схемата като метафора в „критическата трилогия” на Имануел Кант*, като

научен ръководител е проф. Ив. С. Стефанов; споменавам темата на дипломната работа, за да подчертая трайния интерес на Енчев към трансценденталната проблематика от студентската банка до успешната доцентура); докторат по философия, 2005 (темата на дисертацията е *Анализ на прехода от екстензионалност към интензионалност в логиката*; тази проблематика също е застъпена в доцентурата); от 2008 г. – гл. ас. в ИИОЗ при БАН; 2005-2008 – ас. в ИИОЗ при БАН. Експертната дейност на д-р Енчев включва: актуализиране на именния и предметен показалец на третото допълнено издание от 2013 г. на Кантовата *Критика на чистия разум* (показалците са в обем от 90 стр.); съставител, редактор и рецензент на множество колективни издания; автор на речникови статии в енциклопедични издания; множество участия в научно-проектна дейност, вкл. в проект, финансиран от Фонд „Научни изследвания“; множество участия в научни форуми.

Анализата на монографията *От интенционалност към интензионалност. Логическият път на виртуалисткия трансцендентализъм* ще започна с уточнението, че съм неин издателски рецензент, т.е. познавам я много добре още преди появата ѝ на книжния пазар. Впрочем познавам в детайли повечето от публикациите на д-р Енчев, защото заедно с него в продължение на дълги години теоретизираме концепта виртуалистски трансцендентализъм.

Според мен основният теоретичен принос на монографията е методологизирането на концепта виртуалистски трансцендентализъм, което може да се представи като тип трансцендентална методология. Известно е, че към края на първата *Критика* и след мащабното във всяко едно отношение трансцендентално учение за елементите, философирано като трансцендентална естетика и трансцендентална логика, като последната е подразделена на трансцендентална аналитика и трансцендентална диалектика, в една сравнително кратка част, която все пак е архитектурно релевантна на трансценденталното учение за елементите, Кант философира по критически път учението за метода, като определя цялото критическо начинание като методологически проект. Доколкото той схваща критиката в пропедевтичен смисъл, а същевременно не

демонстрира по достатъчно ясен начин прехода от критика към критическа метафизика – Кант има дори изказване, че системата на философията би следвало да наподобява Волфовото изпълнение, - но пък оставя съчинения за метафизическите начала на естествознанието, метафизиката на нравите, философията на историята, философията на религията и пр., то като че ли трансценденталната методология се оказва някак недостатъчно експлицирана от самия Кант. Това, разбира се, отваря широки перспективи както пред Хусерл, така и пред трите модификации на неокантианството. Концептът виртуалистски трансцендентализъм се включва в този теоретичен поток, търсейки методологизация на автентичния критически проект на Кант, която да е релевантна на систематичната представа за една плуралистична критическа онтология. Разкриването на прехода от интенционалност към интензионалност в нейното критико-метафизично изясняване и схематично-метафорично провеждане е действителен теоретичен резултат в това отношение. Енчев разграничава схемите от образите и от схемите-образи, като анализира тип девиртуализационен преход от схеми към схеми-образи. Така той търси основаване на схематизиращото предвиждане, представено като собствено логически път на виртуалисткия трансцендентализъм. Енчев разглежда девиртуализирането на чистата форма на мисленето като модален преход, който описва трансценденталната синтеза в нейното емпирично осъществяване.

На второ място в порядъка на анализата на концептуалните резултати на монографията бих отбелязал логизирането на проекта виртуалистски трансцендентализъм. И до днес математизиращите логици не приемат с разбиране Кантовия концепт трансцендентална логика. Това е така, защото те не се интересуват от познавателната генеза, същностност и специфика на логиката в контекста на философското единство на гносеология, логика и онтология, работещо в методологична проекция за постигане на една възможна система на метафизиката, която касае единствено основаването на опита. Д-р Енчев специално разглежда проблема за условията на възможността на некласическата трансцендентална логика. Именно процесът на девиртуализиране на чистата

форма на мисленето е процес на генеза и осъществяване на логизирането на философското познание. Поне в логосната Европейска философия е така. Самата логика може да е автономна, може дори да има законодателстваща спрямо познанието стойност, но все пак има философски характер. Откъсването на логиката от елемента на философията я лишава не само от нейното концептуално лоно, но и от основание за кохерентност и валидност. Енчев не само не допуска това, а търси трансцендентално основаване на логиката в прехода интенционалност-интензионалност. Метафизиката не е непременно предметна, същностна, субстанциална, светова и пр. Тя може да е формално-познавателна. Именно в този ракурс Енчев трасира логическата проекция на виртуалисткия трансцендентализъм по посока на интензионалните иновации. В този пункт е и първият ми въпрос: дали трансценденталната логика не може да се обвърже с трансценденталната феноменология в един изчистен формален ракурс, но не като изчисление, дори не като отношение, а преди всичко спрямо основаването на познанието в опита? Избягването от субективността вероятно не става чрез впускане в интересубективността, защото диалогичността в никакъв случай не е формално по-плодотворна от перцептивността. Разбира се този тип проблематизиране е обект на семинарни и индивидуални занимания, а не е елемент на рецензентския жанр.

На трето място в порядъка на анализата на концептуалните резултати на монографията бих подчертал езиковата рефлексия върху проблематиката за девиртуализирането на чистата форма на мисленето като основаване на прехода от интенционалност към интензионалност. Още от своята магистърска теза под научното ръководство на проф. Иван С. Стефанов д-р Енчев изследва и разработва метафориката в трансцендентален контекст. В този пункт той е определено оригинален и евристичен. Трудно е „да се отсече“ дали метафориката е, собствено казано, най-органичната езикова изява на трансценденталния схематизъм. Дали тя е „най-близка“ като изказ на девиртуализирането на чистата форма на мисленето. Енчев говори за метафоричен схематизъм. В монографията той го обвързва преди всичко с практическата сфера, а след това търси негова по-обхватна валидност. В

други свои публикации Енчев разглежда метафоричния схематизъм много по-общо и по-фундаментално. Разгръща неговата потенциалност. Същественният момент (поне в монографията) касае метафоричното конструиране в критическите онтологии. Авторът се позовава на Хайдегер, Витгенщайн, Дерида, Рикъор, Бурдийо и др. за да обоснове метафоричното конструиране като „динамично взаимодействие между „фокус” и „рамка”” (с.88). Проблеми обаче пораждат както изначалната метафорика (когато става дума за тълкуване на даден текст), така и неизбежното подобие, произтичащо от т.нар. зони на филтър, неотстранимата фигурност, „виждането-като” и др. Енчев цитира Рикъор, че за метафората може да се говори само метафорично. Ала той я теоретизира в положително генеративен ракурс, за да експлицира играта на идентичност и различие при функционирането на схемите-образи, като в крайна сметка изтъква потвърждаването на подобията. То работи според Енчев по две посоки: първо, при конструирането на теоретични абстракции, и, второ, при открояването на социалното въображение на равнището на критическите социални онтологии. В този пункт е вторият ми въпрос: метафоричният схематизъм – и като познавателна процесуалност, и като езикова експликативност – би следвало да е релевантен на истината. Как изглежда и как се демонстрира тази релевантност? Още повече като се има предвид постановката за продуктивното въображение като „априорна метафора” и действителен механизъм на метафоричния схематизъм.

Специално искам да отбележа рефлексите на д-р Енчев върху критическите съчинения на проф. Иван Софрониев Стефанов. Той е наш общ учител в Кантовата философия и анализата на неговите произведения е чест за всеки от нас. Доцент е академична длъжност, която изисква изследване и преподаване, вкл. постоянно тълкуващо актуализиране на стореното от нашите учители. Впрочем точно това би следвало да се нарича философска култура или национална философска мисъл (макар чистото философстване да не е нито национално, нито континентално, нито островно, нито отвъдокеанско и пр.). Енчев анализира четири основни критически проблематизации на проф. Стефанов: прехода от случайност към целесъобразност; нещата сами по себе си и

възможността на свободата; трансценденталните идеи като регулативни принципи; спонтанността и рецептивността. Някои от тези разработки имат пряко отношение към критическите теоретизации в монографията на Енчев.

Д-р Енчев описва приносите на своето изследване в четири пункта. Те са реални и с определена научна, теоретична, методологична, приложна и преподавателска стойност. Леко модифицирано, аз ги представих от моя гледна точка. Но редом с тези приноси могат да се отбележат още множество детайли, които касаят различни интерпретативни постижения с концептуален или медиативен характер.

Не смятам за нужно специално да коментирам използваната литература и философския език на монографията (и другите публикации). Вече подчертах нейната концептуална строгост и нейните приноси моменти. Теоретичният характер на изследването на д-р Енчев далеч надхвърля рецензентските ангажименти за анализа на литературните източници, нивото и чистотата на използвания научен език.

Нямам принципни несъгласия с постановките в монографията и другите научни разработки на д-р Енчев.

Нямам съвместни публикации с кандидата. Радвам се, че някои от неговите студии и статии са излезли в съставени от мен сборници.

Заключение: След запознаване с представените в конкурса материали и специализираната монография, анализата на нейната значимост и съдържащите се в нея научни, строго теоретични и научноприложни приноси, давам своята категорична положителна оценка и убедено препоръчам на Научното жури да предложи на Научния съвет на ИИОЗ при БАН да избере **гл. ас. д-р Кристиян Русев Енчев** на академичната длъжност „доцент” в професионално направление **2.3. Философия** по научната специалност **Философия**.

21. 03. 2014 г.

(проф. дфн Валентин Канавров)